

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

Εισαγωγή στον Προγραμματισμό Introduction to Programming

Διάλεξη 13: Σχεδίαση κλάσεων

Γ. Παπαγιαννάκης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

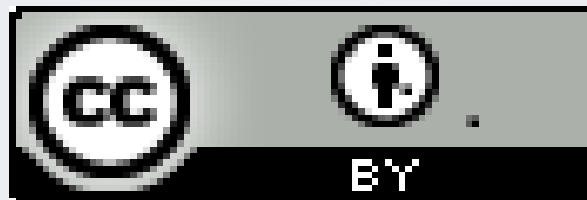

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται στην άδεια χρήσης **Creative Commons** και ειδικότερα

*Αναφορά Δημιουργού 3.0 - Μη εισαγόμενο Ελλάδα
(Attribution 3.0– Unported GR)*

- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Κρήτης**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

HY-150 Προγραμματισμός

CS-150 Programming

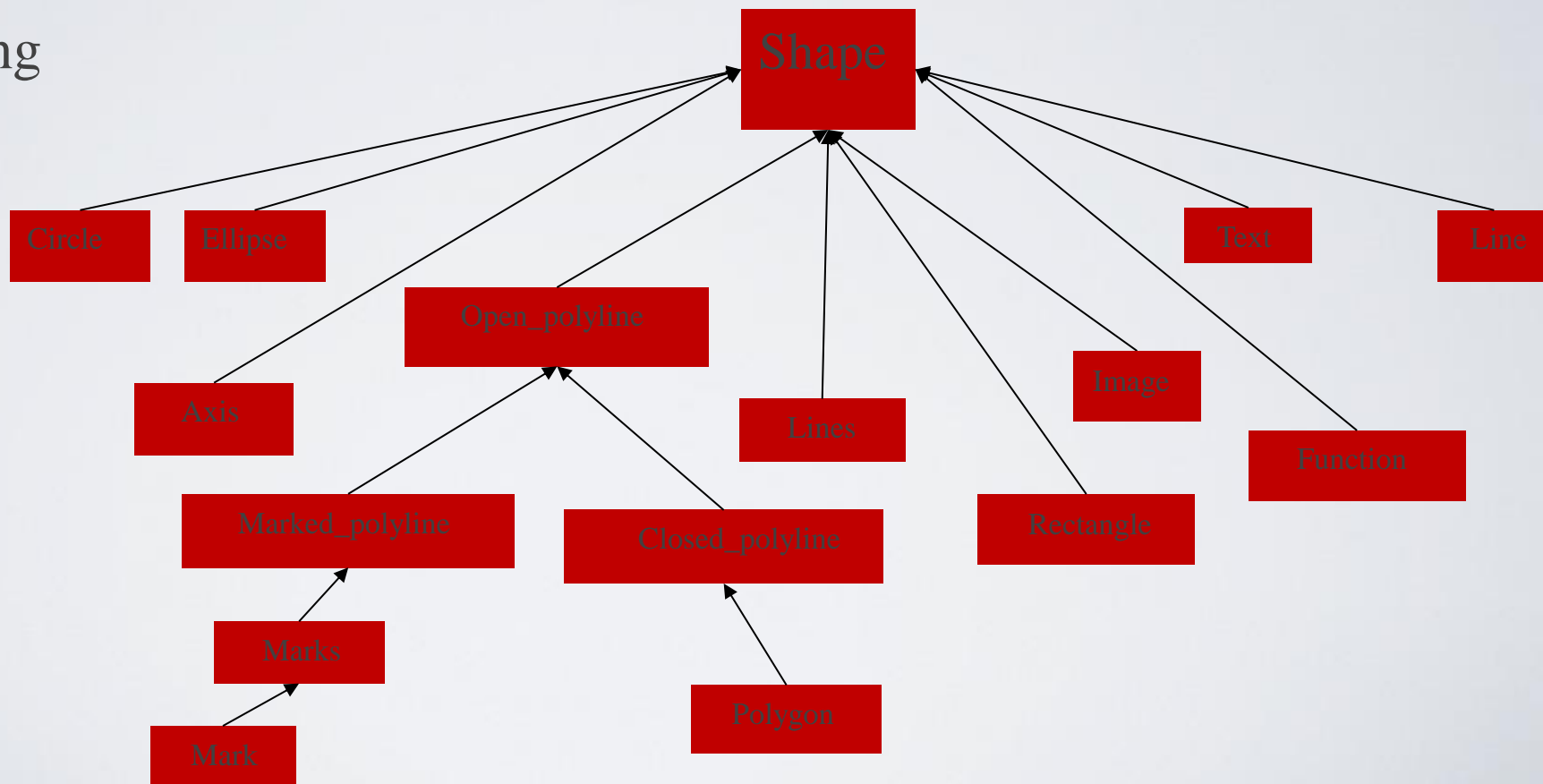
Lecture 13: Class design

G. Papagiannakis

Abstract

- We have discussed classes in previous lectures
- Here, we discuss design of classes
 - Library design considerations
 - Class hierarchies (object-oriented programming)
 - Data hiding

Ideals

- Our ideal of program design is to represent the concepts of the application domain directly in code.
 - If you understand the application domain, you understand the code, and *vice versa*. For example:
 - **Window** – a window as presented by the operating system
 - **Line** – a line as you see it on the screen
 - **Point** – a coordinate point
 - **Color** – as you see it on the screen
 - **Shape** – what's common for all shapes in our Graph/GUI view of the world
- The last example, **Shape**, is different from the rest in that it is a generalization.
 - You can't make an object that's “just a Shape”

Logically identical operations have the same name

- For every class,
 - **draw_lines()** does the drawing
 - **move(dx,dy)** does the moving
 - **s.add(x)** adds some **x** (e.g., a point) to a shape **s**.
- For every property **x** of a Shape,
 - **x()** gives its current value and
 - **set_x()** gives it a new value
 - e.g.,
 - Color c = s.color();**
 - s.set_color(Color::blue);**

Logically different operations have different names

Lines ln;

Point p1(100,200);

Point p2(200,300);

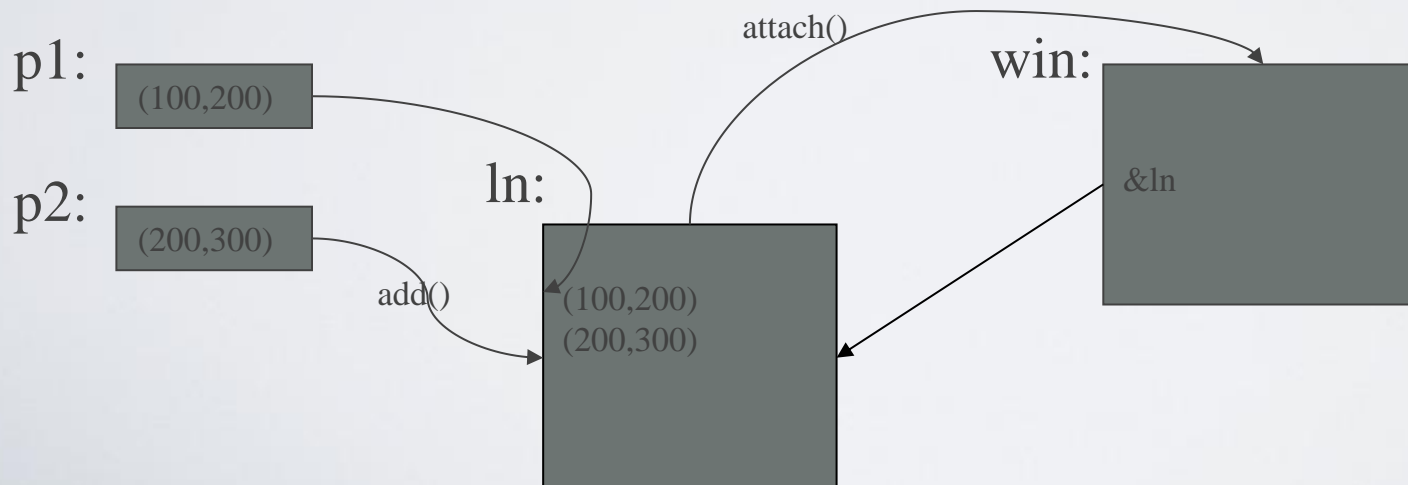
ln.add(p1,p2);

// add points to ln (make copies)

win.attach(ln);

// attach ln to window

- Why not **win.add(ln)**?
 - **add()** copies information; **attach()** just creates a reference
 - we can change a displayed object after attaching it, but not after adding it

Expose uniformly

- Data should be private
 - Data hiding – so it will not be changed inadvertently (ακούσια)
 - Use **private** data, and pairs of public access functions to get and set the data

```
c.set_radius(12);           // set radius to 12
c.set_radius(c.radius()*2); // double the radius (fine)
c.set_radius(-9);         // set_radius() could check for negative,
                           // but doesn't yet
double r = c.radius();    // returns value of radius
c.radius = -9;          // error: radius is a function (good!)
c.r = -9;              // error: radius is private (good!)
```

- Our functions can be private or public
 - Public for interface
 - Private for functions used only internally to a class

What does “private” buy us?

- We can change our implementation after release
- We don't expose FLTK types used in representation to our users
 - We could replace FLTK with another library without affecting user code
- We could provide checking in access functions
 - But we haven't done so systematically (later?)
- Functional interfaces can be nicer to read and use
 - E.g., **s.add(x)** rather than **s.points.push_back(x)**
- We enforce immutability (σταθερότητα) of shape
 - Only color and style change; not the relative position of points
 - **const** member functions
- The value of this “encapsulation” varies with application domains
 - Is often most valuable
 - Is the ideal
 - i.e., hide representation unless you have a good reason not to

“Regular” interfaces

Line `ln(Point(100,200),Point(300,400));`

Mark `m(Point(100,200), 'x');` *// display a single point as an 'x'*

Circle `c(Point(200,200),250);`

// Alternative (not supported):

Line `ln2(x1, y1, x2, y2);` *// from (x1,y1) to (x2,y2)*

// How about? (not supported):

Square `s1(Point(100,200),200,300);` *// width==200 height==300*

Square `s2(Point(100,200),Point(200,300));` *// width==100 height==100*

Square `s3(100,200,200,300);` *// is 200,300 a point or a width plus a height?*

A library

- A collection of classes and functions meant to be used together
 - As building blocks for applications
 - To build more such “building blocks”
- A good library models some aspect of a domain
 - It doesn't try to do everything
 - Our library aims at simplicity and small size for graphing data and for very simple GUI
- We can't define each library class and function in isolation
 - A good library exhibits a uniform style (“regularity”)

Class (κλάση)

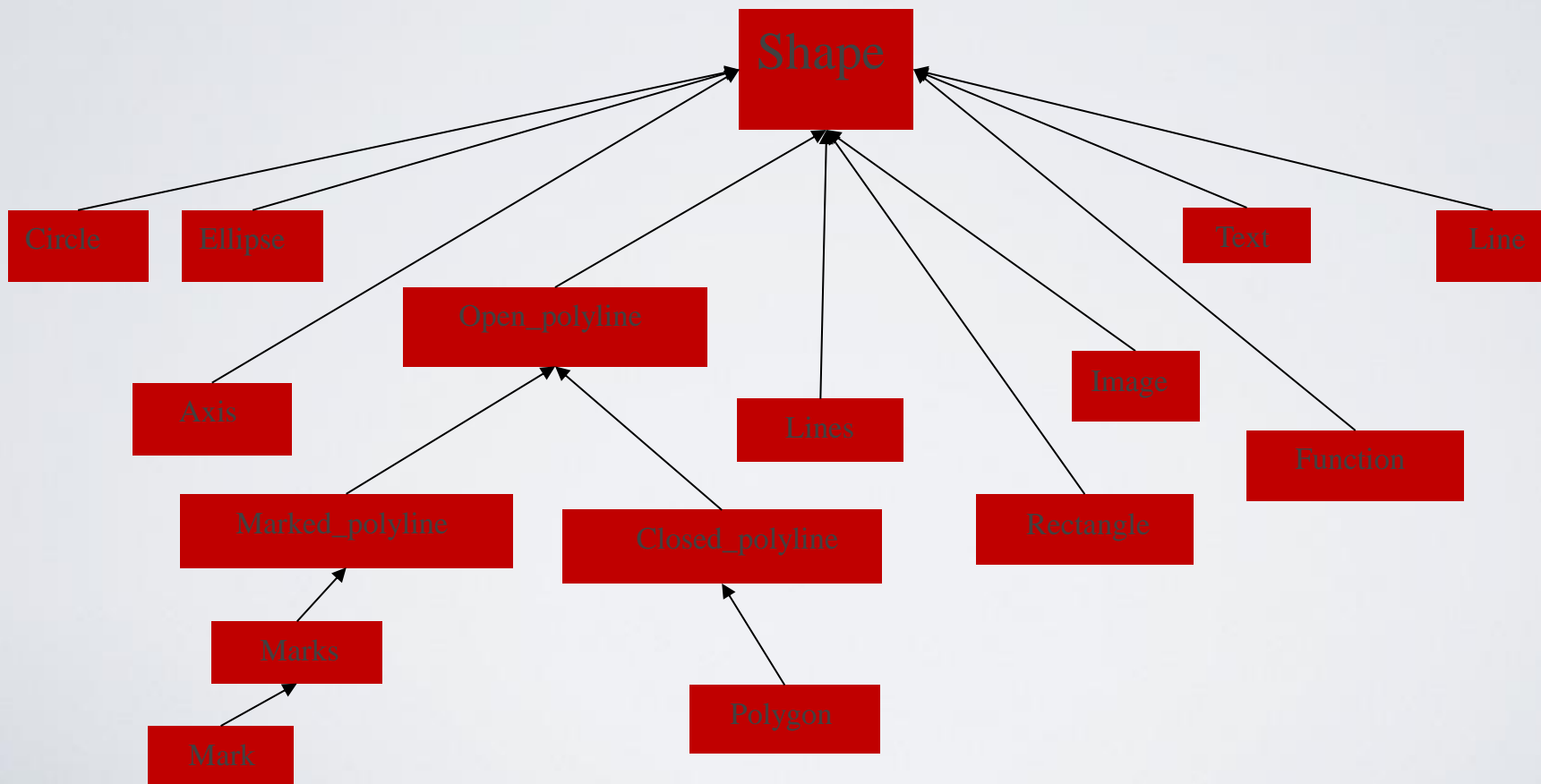
- Κεντρική ιδέα στον αντικειμενοστρεφή προγραμματισμό είναι η **κλάση** (class), μία αυτοτελής και αφαιρετική αναπαράσταση κάποιας κατηγορίας αντικειμένων, είτε φυσικών αντικειμένων του πραγματικού κόσμου είτε νοητών, εννοιολογικών αντικειμένων, σε ένα περιβάλλον προγραμματισμού.
- Πρακτικώς είναι ένας τύπος δεδομένων, ή αλλιώς το προσχέδιο μίας δομής δεδομένων με δικά της περιεχόμενα, τόσο μεταβλητές όσο και διαδικασίες.
- Τα περιεχόμενα αυτά δηλώνονται είτε ως *δημόσια* (public) είτε ως *ιδιωτικά* (private), με τα ιδιωτικά να μην είναι προσπελάσιμα από κώδικα εκτός της κλάσης. Οι διαδικασίες των κλάσεων συνήθως καλούνται *μέθοδοι* (methods) και οι μεταβλητές τους *γνωρίσματα* (attributes) ή *πεδία* (fields).
- Μία κλάση πρέπει ιδανικά να είναι
 - εννοιολογικά αυτοτελής, να περιέχει δηλαδή μόνο πεδία τα οποία περιγράφουν μία κατηγορία αντικειμένων και δημόσιες μεθόδους
 - οι οποίες επενεργούν σε αυτά όταν καλούνται από το εξωτερικό πρόγραμμα, χωρίς να εξαρτώνται από άλλα δεδομένα ή κώδικα εκτός της κλάσης,
 - και επαναχρησιμοποιήσιμη, να αποτελεί δηλαδή μαύρο κουτί δυνάμενο να λειτουργήσει χωρίς τροποποιήσεις ως τμήμα διαφορετικών προγραμμάτων.

Class object (αντικείμενο)

- **Αντικείμενο** (object) είναι το στιγμιότυπο μίας κλάσης, δηλαδή αυτή καθαυτή η δομή δεδομένων (με αποκλειστικά δεσμευμένο χώρο στη μνήμη) βασισμένη στο «καλούπι» που προσφέρει η κλάση.
- Παραδείγματος χάρη, σε μία αντικειμενοστρεφή γλώσσα προγραμματισμού θα μπορούσαμε να ορίσουμε κάποια κλάση ονόματι BankAccount, η οποία αναπαριστά έναν τραπεζικό λογαριασμό,
- και να δηλώσουμε ένα αντικείμενο της με όνομα MyAccount. Το αντικείμενο αυτό θα έχει δεσμεύσει χώρο στη μνήμη με βάση τις μεταβλητές και τις μεθόδους που περιγράψαμε όταν δηλώσαμε την κλάση.
- Έτσι, στο αντικείμενο θα μπορούσε να περιέχεται ένα γνώρισμα Balance (=υπόλοιπο) και μία μέθοδος GetBalance (=επέστρεψε το υπόλοιπο).
- Ακολούθως θα μπορούσαμε να δημιουργήσουμε ακόμα ένα ή περισσότερα αντικείμενα της ίδιας κλάσης τα οποία θα είναι διαφορετικές δομές δεδομένων (διαφορετικοί τραπεζικοί λογαριασμοί στο παράδειγμα).
- Ας σημειωθεί εδώ πως τα αντικείμενα μίας κλάσης μπορούν να προσπελάσουν τα ιδιωτικά περιεχόμενα άλλων αντικειμένων της ίδιας κλάσης.

Class Shape

- All our shapes are “based on” the Shape class
 - E.g., a **Polygon** is a kind of **Shape**

Class Shape – is abstract

- You can't make a “plain” Shape

protected:

```
Shape();           // protected to make class Shape abstract
```

For example

```
Shape ss;         // error: cannot construct Shape
```

- Protected means “can only be used from a derived class”
- Instead, we use Shape as a base class

```
struct Circle : Shape {    // “a Circle is a Shape”  
    // ...  
};
```


Class Shape

- **Shape** ties our graphics objects to “the screen”
 - **Window** “knows about” **Shapes**
 - All our graphics objects are kinds of **Shapes**
- **Shape** is the class that deals with color and style
 - It has **Color** and **Line_style** members
- **Shape** can hold **Points**
- **Shape** has a basic notion of how to draw lines
 - It just connects its **Points**

Class Shape

- Shape deals with color and style
 - It keeps its data private and provides access functions

```
void set_color(Color col);
```

```
Color color() const;
```

```
void set_style(Line_style sty);
```

```
Line_style style() const;
```

```
// ...
```

```
private:
```

```
// ...
```

```
Color line_color;
```

```
Line_style ls;
```

Class Shape

- **Shape** stores **Points**
 - It keeps its data private and provides access functions

```
Point point(int i) const;    // read-only access to points
```

```
int number_of_points() const;
```

```
// ...
```

protected:

```
void add(Point p);          // add p to points
```

```
// ...
```

private:

```
vector<Point> points;       // not used by all shapes
```

Class Shape

- **Shape** itself can access points directly:

```
void Shape::draw_lines() const // draw connecting lines
{
    if (color().visible() && 1<points.size())
        for (int i=1; i<points.size(); ++i)
            fl_line(points[i-1].x,points[i-1].y,points[i].x,points[i].y);
}
```

- Others (incl. derived classes) use **point()** and **number_of_points()**
 - why?

```
void Lines::draw_lines() const // draw a line for each pair of points
{
    for (int i=1; i<number_of_points(); i+=2)
        fl_line(point(i-1).x, point(i-1).y, point(i).x, point(i).y);
}
```

Class Shape (basic idea of drawing)

```
void Shape::draw() const
```

```
// The real heart of class Shape (and of our graphics interface system)
```

```
// called by Window (only)
```

```
{
```

```
// ... save old color and style ...
```

```
// ... set color and style for this shape...
```

```
// ... draw what is specific for this particular shape ...
```

```
// ... Note: this varies dramatically depending on the type of shape ...
```

```
// ... e.g. Text, Circle, Closed_polyline
```

```
// ... reset the color and style to their old values ...
```

```
}
```

Class Shape (implementation of drawing)

```
void Shape::draw() const
```

```
// The real heart of class Shape (and of our graphics interface system)
```

```
// called by Window (only)
```

```
{
```

```
Fl_Color oldc = fl_color(); // save old color
```

```
// there is no good portable way of retrieving the current style (sigh!)
```

```
fl_color(line_color.as_int()); // set color and style
```

```
fl_line_style(ls.style(),ls.width());
```

```
draw_lines(); // call the appropriate draw_lines()
```

```
// a "virtual call"
```

```
// here is what is specific for a "derived class" is done
```

```
fl_color(oldc); // reset color to previous
```

```
fl_line_style(0); // (re)set style to default
```

```
}
```

Note!

Class shape

- In class **Shape**

 - `virtual void draw_lines() const; // draw the appropriate lines`

- In class **Circle**

 - `void draw_lines() const { /* draw the Circle */ }`

- In class **Text**

 - `void draw_lines() const { /* draw the Text */ }`

- **Circle, Text, and other classes**

 - “Derive from” **Shape**

 - May “override” **draw_lines()**

```

class Shape {           // deals with color and style, and holds a sequence of lines
public:
    void draw() const;           // deal with color and call draw_lines()
    virtual void move(int dx, int dy);   // move the shape +=dx and +=dy

    void set_color(Color col); // color access
    int color() const;
    // ... style and fill_color access functions ...

    Point point(int i) const;   // (read-only) access to points
    int number_of_points() const;

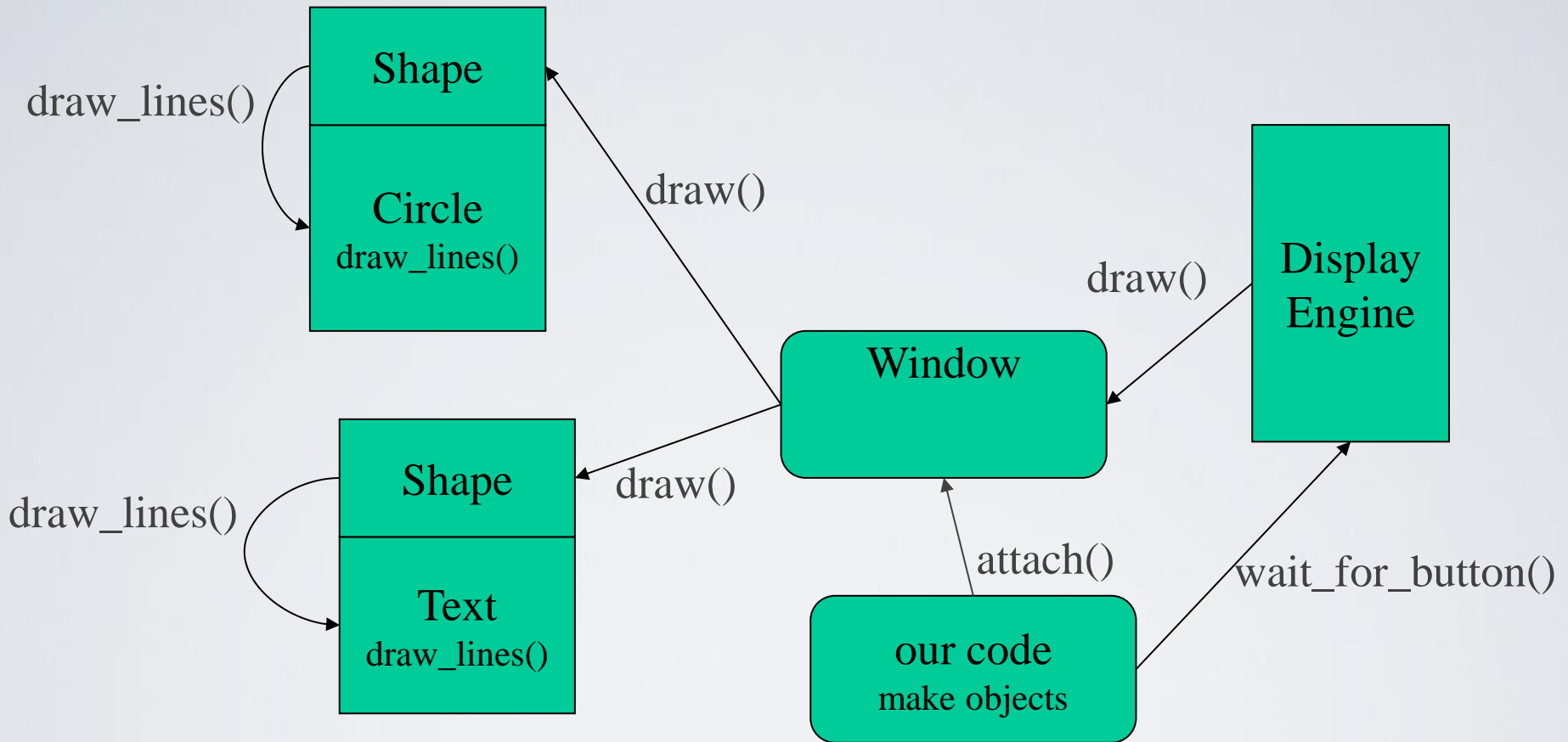
protected:
    Shape();                   // protected to make class Shape abstract
    void add(Point p);         // add p to points
    virtual void draw_lines() const; // simply draw the appropriate lines

private:
    vector<Point> points;      // not used by all shapes
    Color lcolor;            // line color
    Line_style ls;          // line style
    Color fcolor;          // fill color

    // ... prevent copying ...
};

```


Display model completed

Language mechanisms

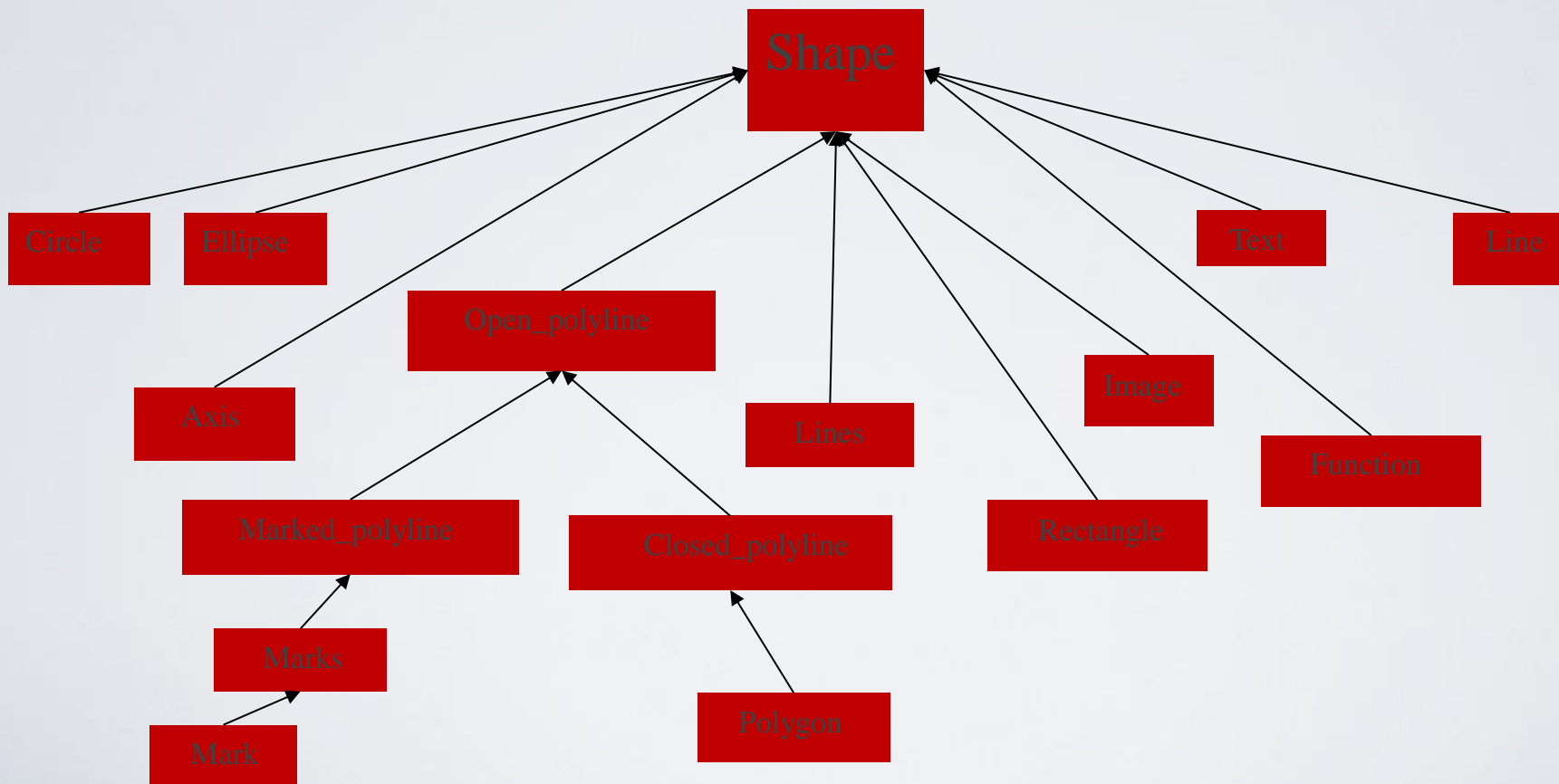
- Most popular definition of object-oriented programming:

OOP == inheritance + polymorphism + encapsulation

- Base and derived classes *// inheritance*
 - **struct Circle : Shape { ... };**
 - Also called “inheritance”
- Virtual functions *// polymorphism*
 - **virtual void draw_lines() const;**
 - Also called “run-time polymorphism” or “dynamic dispatch”
- Private and protected *// encapsulation*
 - **protected: Shape();**
 - **private: vector<Point> points;**

A simple class hierarchy

- We chose to use a simple (and mostly shallow) class hierarchy
 - Based on Shape

Object layout

- The data members of a derived class are simply added at the end of its base class (a Circle is a Shape with a radius)

Shape:

Circle:

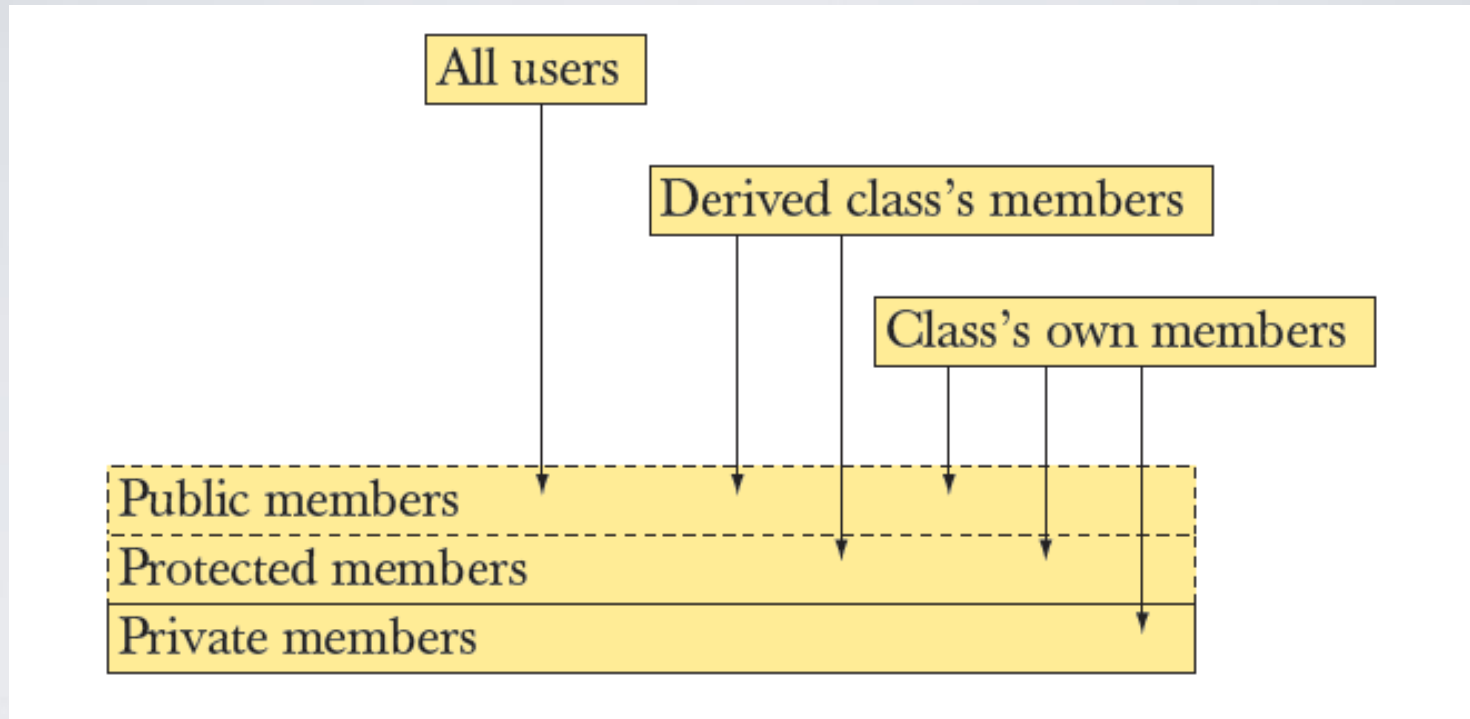
Inheritance (κληρονομικότητα)

- **Κληρονομικότητα** ονομάζεται η ιδιότητα των κλάσεων να επεκτείνονται σε νέες κλάσεις, ρητά δηλωμένες ως κληρονόμους (*υποκλάσεις* ή 'θυγατρικές κλάσεις'),
- οι οποίες μπορούν να επαναχρησιμοποιήσουν τις μεταβιβάσιμες μεθόδους και ιδιότητες της γονικής τους κλάσης αλλά και να προσθέσουν δικές τους.
 - Στιγμιότυπα των θυγατρικών κλάσεων μπορούν να χρησιμοποιηθούν όπου απαιτούνται στιγμιότυπα των γονικών (εφόσον η θυγατρική είναι κατά κάποιον τρόπο μία πιο εξειδικευμένη εκδοχή της γονικής), αλλά το αντίστροφο δεν ισχύει.
 - Παράδειγμα κληρονομικότητας είναι μία γονική κλάση Vehicle (=Όχημα) και οι δύο πιο εξειδικευμένες υποκλάσεις της Car (=Αυτοκίνητο) και Bicycle (=Ποδήλατο), οι οποίες λέμε ότι "κληρονομούν" από αυτήν.
 - Πολλαπλή κληρονομικότητα είναι η δυνατότητα που προσφέρουν ορισμένες γλώσσες προγραμματισμού μία κλάση να κληρονομεί ταυτόχρονα από περισσότερες από μία γονικές.
 - Από μία υποκλάση μπορούν να προκύψουν νέες υποκλάσεις που κληρονομούν από αυτήν, με αποτέλεσμα μία ιεραρχία κλάσεων που συνδέονται μεταξύ τους "ανά γενιά" με σχέσεις κληρονομικότητας.

Benefits of inheritance

- Interface inheritance
 - A function expecting a shape (a **Shape&**) can accept any object of a class derived from Shape.
 - Simplifies use
 - sometimes dramatically
 - We can add classes derived from Shape to a program without rewriting user code
 - Adding without touching old code is one of the “holy grails” of programming
- Implementation inheritance
 - Simplifies implementation of derived classes
 - Common functionality can be provided in one place
 - Changes can be done in one place and have universal effect
 - Another “holy grail”

Access model

- A member (data, function, or type member) or a base can be
 - Private, protected, or public

Abstract class (αφηρημένη κλάση)

- **Αφηρημένη κλάση** (abstract class) είναι μία κλάση που ορίζεται μόνο για να κληρονομηθεί σε θυγατρικές υποκλάσεις και δεν υπάρχουν δικά της στιγμιότυπα (αντικείμενα).
- Η αφηρημένη κλάση ορίζει απλώς ένα "συμβόλαιο" το οποίο θα πρέπει να ακολουθούν οι υποκλάσεις της όσον αφορά τις υπογραφές των μεθόδων τους (όπου ως υπογραφή ορίζεται το όνομα, τα ορίσματα και η τιμή επιστροφής μίας διαδικασίας).
- Μία αφηρημένη κλάση μπορεί να έχει και μη αφηρημένες μεθόδους οι οποίες υλοποιούνται στην ίδια την κλάση (αν και φυσικά μπορούν να υποσκελίζονται σε υποκλάσεις).
- Αντιθέτως οι αφηρημένες μέθοδοί της είναι απλώς ένας ορισμός της υπογραφής τους και εναπόκειται στις υποκλάσεις να τις υλοποιήσουν.
- Μία αφηρημένη κλάση που δεν έχει γνωρίσματα και όλες οι μέθοδοί της είναι αφηρημένες και δημόσιες καλείται **διασύνδεση** (interface).
- Οι κλάσεις που κληρονομούν από μία διασύνδεση λέγεται ότι την "υλοποιούν".

Pure virtual functions

- Often, a function in an interface can't be implemented
 - E.g. the data needed is “hidden” in the derived class
 - We must ensure that a derived class implements that function
 - Make it a “pure virtual function” (=0)
- This is how we define truly abstract interfaces (“pure interfaces”)

```
struct Engine { // interface to electric motors  
    // no data  
    // (usually) no constructor  
    virtual double increase(int i) =0; // must be defined in a derived class  
    // ...  
    virtual ~Engine(); // (usually) a virtual destructor  
};  
  
Engine eee; // error: Collection is an abstract class
```


Pure virtual functions

- A pure interface can then be used as a base class
 - Constructors and destructors will be described in detail in next lectures

```
Class M123 : public Engine { // engine model M123  
    // representation  
public:  
    M123(); // constructor: initialization, acquire resources  
    double increase(int i) { /* ... */ } // overrides Engine ::increase  
    // ...  
    ~M123(); // destructor: cleanup, release resources  
};  
  
M123 window3_control; // OK
```

Encapsulation - abstraction

(ενθυλάκωση - αφαιρετικότητα)

- **Ενθυλάκωση δεδομένων** (data encapsulation) καλείται η ιδιότητα που προσφέρουν οι κλάσεις να «κρύβουν» τα ιδιωτικά δεδομένα τους από το υπόλοιπο πρόγραμμα
- και να εξασφαλίζουν πως μόνο μέσω των δημόσιων μεθόδων τους θα μπορούν αυτά να προσπελαστούν.
- Αυτή η τακτική παρουσιάζει μόνο οφέλη καθώς εξαναγκάζει κάθε εξωτερικό πρόγραμμα να φιλτράρει το χειρισμό που επιθυμεί να κάνει στα πεδία μίας κλάσης μέσω των ελέγχων που μπορούν να περιέχονται στις δημόσιες μεθόδους της κλάσης.
- **Αφαίρεση δεδομένων** (data abstraction) καλείται η ιδιότητα των κλάσεων να αναπαριστούν αφαιρετικά πολύπλοκες οντότητες στο προγραμματιστικό περιβάλλον.
 - Μία κλάση αποτελεί ένα αφαιρετικό μοντέλο κάποιας κατηγορίας αντικειμένων.
 - Επίσης οι κλάσεις προσφέρουν και αφαίρεση ως προς τον υπολογιστή, εφόσον η καθεμία μπορεί να θεωρηθεί ένας μικρός και αυτόρκης υπολογιστής (με δική του κατάσταση, μεθόδους και μεταβλητές).

Technicality: Copying

- If you don't know how to copy an object, prevent copying
 - Abstract classes typically should not be copied

```
class Shape {  
    // ...  
private:  
    Shape(const Shape&);           // don't copy construct  
    Shape& operator=(const Shape&); // don't copy assign  
};  
  
void f(Shape& a)  
{  
    Shape s2 = a;           // error: no Shape copy constructor (it's private)  
    a = s2;                 // error: no Shape copy assignment (it's private)  
}
```

Technicality: Overriding

- To override a virtual function, you need
 - A virtual function
 - Exactly the same name
 - Exactly the same type

```
struct B {  
    void f1();      // not virtual  
    void f2(char);  
    void f3(char) const;  
    virtual void f4(int);  
};
```

```
struct D : B {  
    void f1();      // doesn't override  
    void f2(int);   // doesn't override  
    void f3(char);  // doesn't override  
    void f4(int);   // overrides  
};
```

Next lecture

- Graphical User Interfaces

Acknowledgements

Bjarne Stroustrup

Programming -- Principles and Practice Using C++

<http://www.stroustrup.com/Programming/>

Thank you!

